

25.725

ՀՐԱՏ. ԲԺ. Ա. ԲՈՒԴՈՒՂԵԱՆԻ

ՍՊԱՌՈՂԻ

ՀԱՒԱՏԱՄՔԸ

334

F-58

1030

118. 64

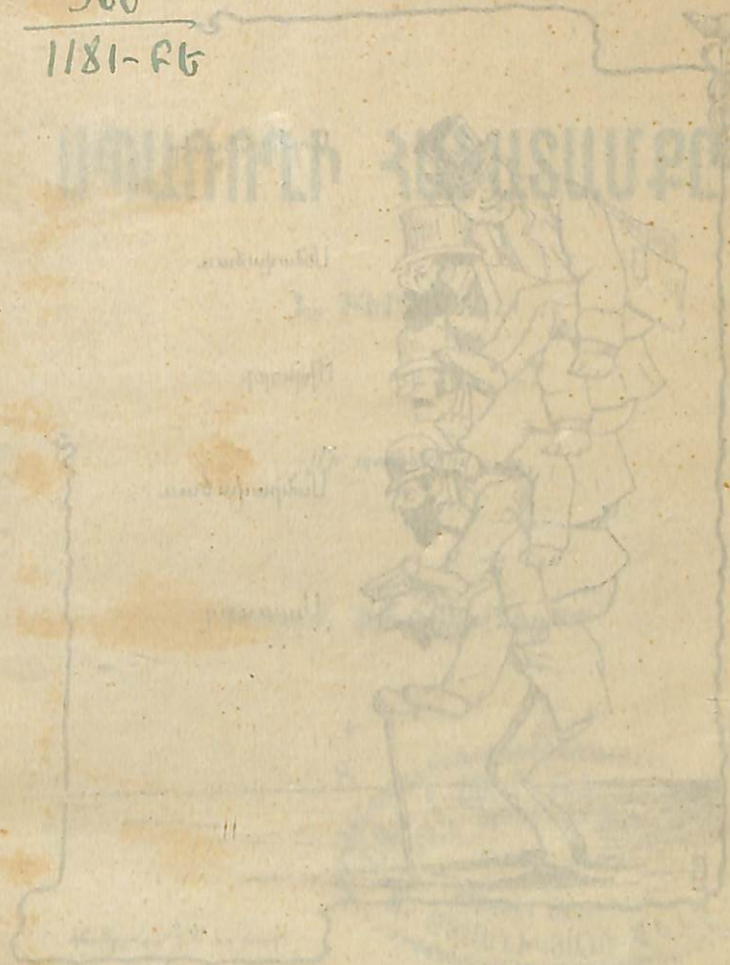
05 JAN 2010

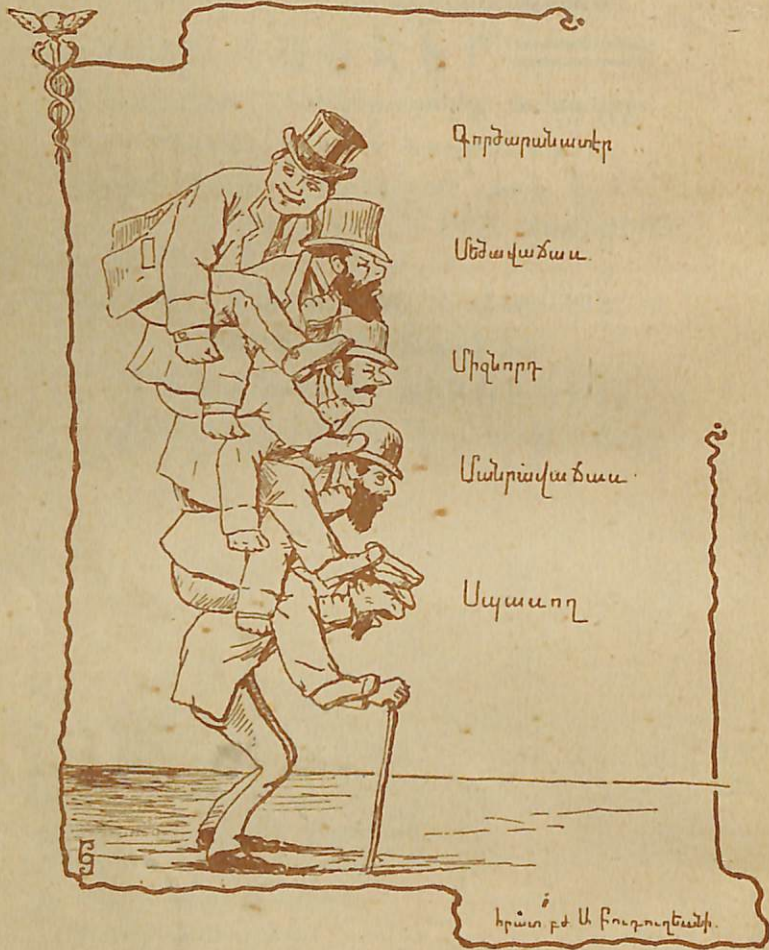
171

300

1181-86

10
17 .811

Գործարանատեր

Մեծավաճառ

Միջնորդ

Մանրավաճառ

Սպառող

Խառն բժ. Ա. Բրիկմանի

Սպառողի զրույթիներ

334
Բ-58

ՀՐԱՏ. ԲԺ. Ա. ԲՈՒԿՈՂԵԱՆԻ

ՄՊԱՌՈՂԻ ՀԱՒԱՏԱՄՔԸ

Լ. ԲԵՐՏԻԱՆ

Մի պատկերով

1008
371313993

Թարգմ. ֆրանսերէնից

Ս.-ՊԵՏԵՐԲՈՒԴ

«ԳՈՒՀԿԻՆԵԱՆ ԱՐԱԳԱՏԻՊ», ՍԱՅԿԻՆ ՓՈՂ. 10
1909

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ

Կօօպերացիան (սպառողական ընկերութիւնը) հսկայական գործօն է, մեծ ոյժ՝ խաղաղ զարգացման. կօօպերացիա — դա ինքնօգնութիւն է:

Մեր գիւղացին կարիք ունի հողի, փողի և կրթութեան, հողը պարարտացնելու և մշակելու գիտելիքների:

Գիւղացուն անհրաժեշտ է ինքնօգնութիւն:

Ուստի նա սպառողական ընկերութիւններ պիտի կազմէ, այլ խօսքով հիմնէ վարկային և փոխատու ընկերութիւններ, սպառողական կրկնակներ, գիւղատնտեսական ընկերութիւններ *):

Կօօպերացիայի հիմքը — տիրոջ բացակայութիւնն է. այստեղ չկայ կապիտալիստ խօզէին կամ չինովնիկ. ընկերութեան բոլոր անդամները նրա տէրն են հանգիստանում:

Կօօպերացիայի ասպարիզում աշխատանքը ոչ թէ կապիտալի օգտին է գնում, այլ անդամ-

*) Տես մեր հրատարակ. գիրքը՝ «Գիւղատնտեսական ընկերութիւններ»:

ների սեփական օգտին, յօգուտ հասարակութեան:

Որտեղ կօօպերացիա չկայ, այնտեղ կեանք էլ չկայ, մանաւանդ գիւղերում, ինչպէս մեզանում: Կօօպերացիան պարունակում է գեմատւոյի գաղափարի շատ մտքեր. գեմատւոյ՝ որ մեզանում դեռ եւ չկայ և յայտնի էլ չի, երբ կլինի:

Ընթերցողների ուշադրութեան առաջարկւած «Սպառողի հաւատամքը» բրոշիւրի հեղինակը Լուի Բերտրան կօօպերացիայի լաւագոյն գիտուններից և համոզւած քարոզիչներից մէկն է հանդիսանում:

Նա ունի երկհատոր աշխատութիւն Բելգիական կօօպերացիայի պատմութեան մասին, մի քանի հանրամատչելի բրոշիւրներ, նա է խմբագրում նաև բելգիական կօօպերատիւ ընկերութիւնների օրգանը:

Ծագմամբ բանւոր՝ Բերտրանը Բելգիայի բանւորական կուսակցութեան պարագլուխներից մէկն է հանդիսանում ներկայումս:

Ինքը պարլամենտի անդամ լինելով, քաղաքագիտութեամբ պակաս է հետաքրքրւում, քան կօօպերացիայով, որի ոգևորւած առաքեալներից մէկն է եղել:

Կօօպերացիան կըբուժէ մեր հասարակութեանը ամեն կողմից՝ տնտեսական, բարոյական և ֆիզիքական:

Կօօպերացիան, բացի բարոյագիտական և դաստիարակչական նշանակութիւնը, որ յատուկ

է նման կազմակերպութեան՝ իբրև համերաշխութեան դպրոցի, նա յառաջադիմական է և դեմոկրատիկ նաև նրանով, որ չի հիմնւած քշերի զոհողութիւնների և բարեգործութեան վրայ:

Փոխադարձ օգնութեամբ առաջ է գալիս ոչ միայն նիւթական, այլ և հոգևոր բարիքներ յօգուտ բոլորի:

Կօօպերացիայի սկզբունքը ժողովրդական բարեկեցութեան կարևոր պայմաններից մէկն է կազմուած և աշխատաւորների խաղաղ կազմակերպման ամենանպատակայարմար միջոցներից մէկն է հանդիսանում:

Զմոռանանք, որ կօօպերացիան այն միակ չեղօք ասպարէզն է, որտեղ կարող են աշխատել տարբեր կուսակցութիւնների անձեր, էսպէս նա անկուսակցական է, որովհետև ամբողջ ժողովրդին է և ոչ թէ նրա առանձին խմբերին:

Կարելի է նոյն իսկ պնդել, որ անկուսակցական կօօպերացիան աւելի է համապատասխանում գոնէ այն կուսակցութիւններին, որոնք անկեղծօրէն են ձգտում իրականութեան աւելի լաւագոյն ապագայի օրեկտիւ գաղափարներին:

Կօօպերացիան, աւելացնելով մասնակիցների բարեկեցութիւնը, կատարելագործում է նրանց բարոյական բնոյթն ու դաստիարակում է նրանց մէջ հասարակականութեան բարձրագոյն ձևերի գաղափարը:

Կօօպերատիւ գործունէութիւնը ստիպում է մտորուն ուշադրութիւն դարձնել իր վրայ, իր

ներքին աշխարհի, իր բնաւորութեան թերութիւնների վրայ, նրանում ձգտումն է առաջացնում իրան վերակրթելու և անտարակուսելի կերպով համոզում, որ հասարակական յառաջդիմութեան զրաւականը մարդկային բնութեան բարելաւումն է:

Եւ քանի աւելի են վարժւում ուրիշների բարիքի մասին մտածելու, այնքան սակաւ ենք զբաղւում մեր անձով և «ես» ու «իմ» խօսքերը հետզհետէ դառնում են «մենք» և «մեր»:

Եղբայրական միութեան մէջ է ոյժն ու բաղդը:

ԲՃ. Ա. ԲՈՒԴՈՒՂԵԱՆ

1 հոյեմբերի 1908 թ.
Ս.-Պետերբուրգ:

ՍՊԱՌՈՂԻ ՀԱՒԱՏԱՄՔԸ

ԱՌԱՋԻՆ ԳԱՍ

Սպառողը: Նորա փաստերը մասնաւոր վաճառականներից, Գործակցկութիւն (կօօպերասիօն): Ինչպէս է ծագել և զարգացել այդ միտքը:

Հարց. — Բարեկամ-ընթերցող, ո՞վ ես դու:

Պատասխան. — Ես սպառող եմ, այսինքն ողջ աշխարհն, որովհետեւ ապրելու համար բոլորը պէտք է ուտեն ու խմեն:

Հ. — Եթէ դու ողջ աշխարհն ես, ուրեմն դ՞ու ես և բարձրագոյն թագաւորը:

Պ. — Ընդհակառակը, ես մի գերի եմ, որին շահագործում են: Իմ տէրերն են այն վաճառականները և այն միջնորդները, որ զտնւում են արդիւնաբերողի և սպառողի մէջ:

Հ. — Ինչի՞ց ես տրտնջում:

Պ. — Ես տրտնջում եմ վաճառականութեան չարիքների դէմ, այն վաճառականութեան, որը հիմնւած է նախ և առաջ ի նպաստ այն մարդու, որը նրան գործադրում է և որը մի բո-

պէ անդամ չի մտածում սպառողի առողջութեան կամ նորա զբաղմանի մասին:

Հ. — Ո՞րոնք են այդ չարիքները:

Պ. — Նոքա բազմաթիւ են: Առաջինը՝ զներք շատ է չափազանցած: Մի բան որ առնւած է մի բուլբուլ՝ երկուսով է ծախուած սպառողին:

Հ. — Մի՞թէ դա կարելի բան է:

Պ. — Այո՛, դա կարելի է, որովհետեւ մի մթերք՝ նախ քան սպառողին հասնելը, անցնում է մի շարք միջնորդների ձեռքով:

Հ. — Արդեօք չափազանցած չէ միջնորդների թիւը:

Պ. — 1900 թ. վիճակագրութեան համաժայն Բէլգիայում 385.000 մարդ զբաղւած է վաճառականական արհեստով:

Հ. — Ո՞ր վաճառականներն աւելի բազմաթիւ են:

Պ. — Բազմաթիւ են այն վաճառականները, որ զբաղւած են բնակարանի և սնունդի հարցով:

Հ. — Ո՞րքանի կրհասնի նոցա թիւը:

Պ. — Թիւը շատ մեծ է, կրհասնի մինչև 264.300:

Հ. — Թիւի մեծութիւնը արդեօք առաւելութիւն չէ՞, աչքի առաջ ունենալով վաճառականների մէջ եղած մրցումը:

Պ. — Ամենեւին ոչ:

Հ. — Բայց ինչո՞ւ:

Պ. — Ահա թէ ինչու: Եթէ մի գիւղում, որտեղ մի վաճառական բաւական է, կան տասը, այն ժամանակ սպառողներն են տուժում. նոքա պէտք է վճարեն տասը տան վարձ, տասը հարկ: Նոքա ստիպւած են հոգալ տասը գեր-

դաստանի պէտքեր, որովհետեւ այդ տասը գերդաստանը ապրում է այն օգտով, որ կազմւում է արհեստապէս թանգացրած գներից:

Հ. — Ո՞րոնք են վաճառականութեան միւս չարիքները:

Պ. — Կան խարդախութիւններ:

Հ. — Ի՞նչպիսի խարդախութիւններ:

Պ. — Վաճառել ապրանքը պակաս քաշով:

Հ. — Յոյց տւէք օրինակը:

Պ. — Նախ՝ հացը, որի քաշը ֆունտից քիչ է, ծախել ֆունտի տեղ:

Հ. — Դա բոյճո՞րն է:

Պ. — Ո՛չ, կան և ուրիշ ապրանքներ. ածուխը, որի քաշը շատ փոփոխական է:

Հ. — Այդ խարդախութիւնը՝ ծախել ապրանքը պակաս կշռով, արդեօք եղակի՞ է:

Պ. — Ո՛չ, կան և ուրիշ խարդախութիւններ. օրինակի համար, կեղծում են ապրանքը:

Հ. — Յոյց տւէք օրինակը:

Պ. — Բրդեղէն կտորեղէնները ծախում են իբրեւ բամբակից հիւսւած ապրանք, կաթը կէս ջրախառն, ալիւրը թեփով խառն, պղպեղը մի տեսակ փոշով, որը ոչինչ չարժէ, իւրը ճարպով կամ մեծ քանակութեամբ ջրով խառնւած:

Հ. — Այդ խարդախութիւնները բնդհանո՞ւր են արդեօք:

Պ. — Ամստերդամ քաղաքում գոյութիւն ունի «Միջազգային Հանդէս Փախսիֆիկացիաների (կեղ-

ժուճների)» (Revue internationale des falsifications), որը ամեն ամիս ցոյց է տալիս անթիւ գէպքեր այդպիսի կեղծիքների բոլոր երկրներում:

Հ. — Միթէ չկան աղնիւ վաճառականներ:

Պ. — Այո, կան, բայց մրցումը և օգտուելու անչափ ցանկութիւնը մղում են նրանց կեղծել մթերքները և ծախել ապրանքը պակաս կշռով:

Հ. — Բայց դատաստանը:

Պ. — Դատաստանը առհասարակ խիստ չէ գէպի անաղնիւ մարդիկ:

Հ. — Ո՞րն է ամենալաւ միջոցը, որ մեղ չըկողոպտեն և չըշահագործեն:

Պ. — Ամենալաւ միջոցը, կամ միակ լաւ միջոցն այն է՝ որ ինքը սպառողը դառնայ վաճառական:

Հ. — Բայց ի՞նչպէս:

Պ. — Հիմնելով միւս սպառողների հետ գործակցական ընկերութիւն, որը չի ունենայ ոչ մի շահ կեղծել կամ ծախել ապրանքը պակաս քաշով, երկրորդ կամ երրորդ կարգի ապրանքը ամենալաւի տեղ առաջարկել դնողին: Մի խօսքով, սպառողները, դառնալով ինքնազուրկ վաճառական, կըխաբւին միայն այն գէպքում, եթէ կըվարւին ինչպէս որոշ վաճառականներ:

Հ. — Ի՞նչ կընշանակէ գործակցութիւն բառը:

Պ. — Գործակցութիւն բառը առաջ է եկած գործակցել խօսքից, որը նշանակում է աշխատել միասին ընդհանուր նպատակի հասնելու համար:

Հ. — Ի՞նչ ընդհանուր նպատակ ունին գործակիցները:

Պ. — Նոցա անմիջական նպատակն է ապրել աժան գնով և յետոյ ստեղծել տնտեսական կեանքի նոր պայման:

Հ. — Ի՞նչպէս են գործում նորա:

Պ. — Նորա գործում են՝ հիմնելով ընկերութիւններ գործակցական սկզբունքի վերայ:

Հ. — Գովելի՞ են արդեօք այդ տեսակ ընկերութիւնները:

Պ. — Շատ և շատ գովելի են: Նորա նոյնպէս բեղմնաւոր են այն մտքով, որ զարգացնում են ընկերակցութեան, համերաշխութեան և պատասխանատուութեան ոգին, դաստիարակում են ժողովրդին թէ բարոյապէս, թէ տրնտեսապէս, իսկ առանց դորան անկարելի է բարելաւել մարդկութեան դրութիւնը:

Հ. — Արդեօք գոյութիւն ունեն զանազան կարգի գործակցական ընկերութիւններ:

Պ. — Այո, կան զանազան տեսակ ընկերութիւններ:

Հ. — Ո՞րոնք են:

Պ. — Կան նախ սպառողական ընկերութիւններ, արդիւնաբերութեան և աշխատանքի ընկերութիւն, վարկի ընկերութիւն, ապահովագրութեան՝ կեանքի, հրդեհի դէմ և այլն, առ ու ծախսի ընկերութիւններ համայնքի մէջ, երկրագործական ընկերութիւններ, որոնք ունին կաթնարաններ, գնում են սերմ, հունդ և այլն: Կան վերջապէս ընկերութիւններ, որ

- հիմնել են իրենք վաճառականները իրանց մէջ
և նպատակ են դրել գնել կամ արտադրել
միասին աշն, ինչ որ ծախելու են:
- Հ. — Ո՞ր աեսակ գործակցութիւնը ամենից շատ
է զարգացած:
- Պ. — Գրեթէ բոլոր երկրներում ամենից շատ
զարգացած է սպառողական ընկերութիւնը:
- Հ. — Ի՞նչն է պատճառը:
- Պ. — Դա հետեւանք է աշն չարագործութիւնների,
որ մենք տեսանք և որը հիմնւած է միայն
ծախողի անձնական օգտի վրայ:
- Հ. — Ի՞նչ ծագում ունի գործակցական շարժումը:
- Պ. — Գործակցական շարժման ծագումը սոցիա-
լական է:
- Հ. — Տնտեսական ընկերութիւններն էլ միեւնոյնը
չե՞ն, ինչ որ գործակցականները:
- Պ. — Տնտեսական ընկերութիւնները ոչ մի կապ
չունին գործակցութեան հետ:
- Հ. — Ինչո՞ւ:
- Պ. — Որովհետեւ այդ ընկերութիւնները բաւակա-
նանում են ծախելով ամենացած գնով և աչքի
առաջ ունին միայն անմիջական օգուտը:
- Հ. — Է՞լ ինչու:
- Պ. — Որովհետեւ տնտեսական ընկերութիւնները
ոչ մի սոցիալական բնաւորութիւն չունին.
նոքա ոչ մի զոհաբերութիւն չեն անի դաս-
տիարակելու կամ կրթելու իրանց համախոհ-
ներին, նոքա չեն աշխատիլ նոցա դրու թիւնը
թեթեւացնելու:

- Հ. — Ի՞նչ է սպառողի պարտականութիւնը, որը
հետամուտ է իր առողջութեանը և իր օգտին:
- Պ. — Սպառողը, որ հետամուտ է իր առողջու-
թեանը և իր օգտին, պարտական է որքան
կարելի է շուտ հիմնել սպառողական ընկերու-
թիւններ:
- Այսպէս վարուելով՝ նա խնամք կը տանէ
իր գերդաստանի, իր երեխայոց ապագայի
մասին, կաշխատի բարելաւել շատ շատերի
վիճակը:

ԵՐԿՐՈՐԳ ԳԱՍ

- Կօօպերացիայի զարգացումը. — Նիւթական առաւելու-
թիւնները:
- Հ. — Շնորհ է տարածուած կօօպերատիւ շար-
ժումը:
- Պ. — Կօօպերատիւ շարժումը խիստ մեծ չափով
տարածեց Եւրոպայի մեծ մասում, յատկա-
պէս վերջին քսան և հինգ տարուայ ընթաց-
քում:
- Հ. — Ամենից աւելի նա ճրտեղ է զօրեղ:
- Պ. — Անդլիայում:
- Հ. — Թուեր բերէք:
- Պ. Մեծ-Բրիտանիայում կայ մօտ 2 միլլիոն կօօպե-
րատտ, որոնք ընտանիքի զուլխ են. նրանց
կօօպերատիւ ընկերութիւնների զրամադուլսը

- հասնում է 880 միլիոն ֆրանկի (ֆրանկը մօտաւորապէս 37 կոպէկ):
- Հ. — Անգլիական այդ կօօպերատիւների տարեկան ընդհանուր շրջանառութեան գումարը ռրբանի է հասնում:
- Պ. — Վերջին շրջանառութեան ընդհանուր գումարը հասնում էր մօտ երկու միլիարդ ֆրանկի:
- Հ. — Անգլիայի կօօպերատիւներում ռրբան ձառայող կայ:
- Պ. — Նրանց թիւը հասնում է 54.000-ի:
- Հ. — Իսկ արդիւնաբերող կօօպերատիւներում ռրբան:
- Պ. — Մեծ Բրիտանիայի արդիւնաբերող կօօպերատիւներում կան 27.000 ծառայող և բանուոր:
- Հ. — Ամէն պետութեան մէջ ևս կօօպերատիւներ գոյութիւն ունեն:
- Պ. — Այո, եւրոպական բոլոր պետութիւնների մէջ. մինչև անգամ Ռուսաստանում գոյութիւն ունեն կօօպերատիւներ. նրանք կան և Աւստրալիայում, Ճափոնիայում, չնդկաստանում, Կանադայում, Անաիլեան կղզիներում:
- Հ. — Ո՞րն է ամենամեծ սպառող կօօպերատիւը:
- Պ. — Ամենախոշոր կօօպերատիւը գտնւում է Լիդսում (Անգլիայում). նա ունի 50.000 անդամ և տարեկան 38 միլիոնից աւելի շրջանառութիւն է անում:
- Հ. — Իսկ Գերմանիայում:

- Պ. — Գերմանիայում, Բրեսլաւում գոյութիւն ունի մի սպառող կօօպերատիւ, որ ունի 87.000 անդամ և 1905 թուին վաճառել է 32 միլիոն ֆրանկի ապրանք:
- Հ. — Իսկ Բէլգիայում:
- Պ. — Բէլգիայում, իբրև ամենագորեղ կազմակերպութիւն ներկայանում է Բրիւսսէլում «Ժողովրդական Տունը». նա ունի մինչև 20.000 անդամ (ընտանիքի գլուխ) և տարեկան 5 միլիոն ֆրանկի շրջանառութիւն է անում: Նրանից յետոյ, երկրորդ տեղը բռնում է «Պրոգրէս» (Յառաջադիմութիւն)՝ Ժուլիմոն քաղաքում, 11.000 անդամով. երրորդ տեղը բռնում է «Վօօրիւ-ի» Գան քաղաքում 7.000 անդամով և այլն:
- Հ. — Իսկ գիւղերում:
- Պ. — Գիւղերում սկսում են տարածել սպառող կօօպերացիաներ: Բէլգիայում մինչև անգամ մի շէն կայ, որտեղ ոչ մի առևտրական չկայ: Կօօպերատիւն ամեն ինչ մատակարարում է իւր բնակիչներին՝ մինչև անգամ քահանայ:
- Հ. — Ո՞րն է այդ շէնը:
- Պ. — Այդ շէնը կոչւում է Փեղ-Փոնտէն, Գիւի շրջանում. համայնքը ունի 750 բնակիչ:
- Հ. — Ո՞ր ժամանակից գոյութիւն ունի այդ կօօպերատիւը:
- Պ. — Փեղ-Փոնտէնում, 1891 թուի ապրիլ ամսին հիմնուեց «Ապաղայ» անունով կօօպերատիւը. այդ թուին նրա մուտքը եղաւ 33.000 ֆրանկ,

որից արդիւնք՝ 2.340 ֆրանկ: Այժմ նրա տարեկան շրջանառութիւնն անցնում է 80.000 ֆրանկից, այսինքն իւրաքանչիւր բնակչի ընկնում է տարեկան 100 ֆր. աւելի, կամ իւրաքանչիւր ընտանիքի 500 ֆրանկ:

Հ. — Ի՞նչ նպատակի են ծառայում կոօպերատորները:

Պ. — Կօօպերատորները ձգտում են վերացնել աշխատանք՝ օգուտ առաւարտ:

Հ. — Այդ արդար րան է:

Պ. — Անտարակոյս, իրր կամ առարկան արժէ այնքան, որքանի նիւթ է բանեցրած նրա համար, աւելացրած վրան այն բանւորական աշխատանքը, որ թափւել է այդ առարկան պատրաստելու համար:

Հ. — Ներկայումս առևտրի աշխատանքն ո՞ւմ զբաղան է մտնում:

Պ. — Այժմեան առևտրի աշխատանքը մնում է միջնորդին, կամ աւելի ճիշտ մի շարք միջնորդների, որոնք տեղաւորուել են աշխատաւորի, արդիւնարերողի և սպառողի մէջ:

Հ. — Մի՞թէ կօօպերացիայի սիստեմով աշխատանքը բոլորովին գոյութիւն չունի:

Պ. — Կօօպերացիայի սիստեմով սպառողը միաժամանակ և վաճառող է ներկայանում. այդ պատճառով և նա իւր գործածութեան արտաբերութիւնները ստանում է իրենց իսկական արժէքով, մանաւանդ երբ նա ինքը կօ-

պերատիւ ընկերութեան միջոցով է յանձնարարում պատրաստել:

Հ. — Օրինակներ բերէք:

Պ. — Կօօպերատիւ հացախանութն ինքն է պատրաստում իւր հացը: Ընթացիք դնով նա առնում է ալիւր, թթւածոր, աղ, վաշտ կամ ածուխ, հաց թխելու համար՝ հացթուխին անհրաժեշտ ռոնիկն է վճարում, վճարում է հացավաճառին և այլն: Այս բոլոր ծախքերն ի նկատի ունենալով, եթէ հացի կիլոգրամն (մօտ 2¹/₂ ֆունտ) արժենում է 22 սանտիմ (մէկ ֆրանկն ունի 100 սանտիմ), ապա կօօպերատորն ևս 22 սանտիմից աւելի չի վճարի և այն աւելորդ աշխատանքը՝ օգուտը, որով իր գոյութիւնը պահում է հացթուխ վաճառականը, ջնջւում է:

Հ. — Եթէ Կօօպերատիւ ընկերութիւնների մէջ ջնջւում է օգուտ առաւարտ, ապա այդ ընկերութիւններում ի՞նչպէս են խօսում օգտի բաշխման մասին:

Պ. — Օգուտ բառը այսպիսով բոլորովին ճիշտ չէ գործ ածւում: Եթէ ևս 25 սանտիմ եմ վճարում հացի ժեւոն (մարկ) դնելու համար և տարեկան շրջանառութիւնից չեւոյ գործածած, հացի համար 3 սանտիմ չեւ եմ ստանում, ապա իսկապէս ասած այդ 3 սանտիմը ներկայացնում է ոչ թէ օգուտ, այլ միմիայն մի տեսակ յաւելումն:

1008
381313993

- Հ. — Իւրաքանչիւր սպառողի տարւայ ընթաց-
քում, որքան օգուտ կամ յաւելումն է մնում:
- Պ. — Այդ օգուտը շատ փոփոխական է. Ան-
գլիայում, տարւայ ընթացքում, այն հասնում
է 100 ֆրանկի, կամ կազմում է մի ամսա-
կան ռոնիկ:
- Հ. — Բելգիայի նման երկրում ինչի՞ կարող է
հասնել, միջնորդ վաճառականների, տարեկան
միջին արդիւնքը:
- Պ. — Այդ օգուտը տարեկան պէտք է հասնի ամե-
նաքիչը 300 միլիոնի, հաշուած նրանց սարք
ու կարգը և շուսյութեան ծախքերը:
- Հ. — Այդ ի՞նչպէս էք հաշուում:
- Պ. — Ես հաշուում եմ ամեն բնատանիքի տարեկան
միջին ծախքը 800 ֆրանկ: Միջնորդների սո-
վորական միջին եկամուտը հարիւրին 25-ից
պակաս չի լինում. այսպէս իւրաքանչիւր բն-
տանիքից նրանք օգուտ են վերցնում
200 ֆրանկ, իսկ մէկ և կէս միլիոն բնտա-
նիքից — 300 միլիոն ֆրանկ:
- Հ. — Էլ ի՞նչ նիւթական օգուտներ են բերում
կօսպերացիաները իրենց անդամներին:
- Պ. — Այդ օգուտներից մէկն է և հիւանդութեան
դէպքում հասցրած օգնութիւնը, բժիշկի, դեղի,
հացի, այս բոլորը ձրի՝ հաշուելով կօսպերա-
տիւր ընդհանուր ծախքերի մէջ: Այս բոլորը
չնչին վարձատրութեամբ տրւում է և կօսպե-
րատիւր անդամների կանանց և երեխաներին:
- Հ. — Գոյութիւն չունեն այնպիսի կօսպերատիւ-

- ներ, որոնք իրենց անդամներին մատակարա-
րէին և այլ նիւթական օգուտներ:
- Պ. — Ինչպէս չէ: Կան և այնպիսի կօսպերատիւ-
ներ, ինչպէս օրինակ «Վօօտիւի» Գան քաղա-
քում և «Պրոգրէս» Ժոլիմոն քաղաքում, որոնք
իրենց ձերացած անդամներին կենսաթոշակ են
տալիս:
- Հ. — Այդ կենսաթոշակները բոլորովին ձրի՞ են տըր-
ւում, առանց միւս անդամների վրայ հաշուելու:
- Պ. — Բոլորովին, առանց ծանրանալու ուրիշի
վրայ: Միայն կօսպերատիւր պայման է դնում,
որ կենսաթոշակ ստանալու իրաւունքով կա-
րող են օգտւել այն անդամները, որոնք որոշ
տարիքի են հասնում, որոշ ժամանակ կօսպե-
րատիւր անդամ են լինում և ամեն տարի
որոշ գումարից պակաս առւտուր չեն անում:
- Հ. — Այս բոլորը շատ լաւ է և հիանալի: Այս-
պիսի պայմաններում սպառողներն ընդհան-
րապէս, այսինքն մենք ի՞նչ պէտք է տեսնենք:
- Պ. — Մենք բոլորս, որովհետեւ ամեն մարդ սպա-
ռող է, պէտք է մտնենք որեւէ սպառող կօ-
սպերատիւ ընկերութեան մէջ, կամ, եթէ այդ-
պիսին չկայ իւր համայնքի (շրջանի) մէջ,
պէտք է միանանք և հիմնենք այդպիսի մի
ընկերութիւն:
- Այդպէս վարւելով մենք կապացուցենք մեր
գարգացած լինելը և միևնոյն ժամանակ դէպի
մեր անձը և մեր բնտանիքի ապագան ունե-
ցած հոգատարութիւնը:

ԵՐՐՈՐԳ ԳԱՍ

Կօօպերացիայի բարոյական առաւելութիւնները:

Հ. — Կօօպերացիայի նիւթական առաւելութիւններն անվիճելի են, բայց մի՞թէ դորանից աւելի նա ոչինչ չի տալիս:

Պ. — Ո՛հ, կօօպերացիան տալիս է և բարոյական առաւելութիւններ:

Հ. — Թուէք այդ առաւելութիւնները:

Պ. — Ամենից առաջ կօօպերատիւ ընկերութիւնը մի դպրոց է համերաշխութեան, փոխադարձ օգնութեան և ձգտում է ջնջելու մարդու մէջ եսականութիւնը:

Հ. — Ո՞րն է եսական մարդու (էգոիստի) նշանաբանը:

Պ. — Եսական մարդու նշանաբանն է. «Իւրաքանչիւրը իւր, իսկ Աստուած բոլորի համար»:

Հ. — Կօօպերատորի նշանաբանը ո՞րն է:

Պ. — Կօօպերատորի նշանաբանն է. «Բոլորը մէկի համար, մէկը բոլորի համար»:

Հ. — Համերաշխութիւն ասելով ի՞նչ պէտք է հասկանալ:

Պ. — Համերաշխութիւն նշանակում է. սէր դէպի մերձաւորը, նրան օգնելու ցանկութիւն, օգնել նրան, այդպիսով և իրաւունք ունենալ

կարիք եղած դէպքում իւր հերթին նրանից օգնութիւն ստանալ:

Հ. — Համերաշխութեան հետեւանքները ո՞րոնք են:

Պ. — Համերաշխութիւնը մարդու աւելի զօրեղ է դարձնում և աւելի ինքնավստահ, մարդու ներշնչում է այն դիտակցութիւնը, թէ դրժբախտութեան կամ տանջանքների ժամանակ նա լքուած, մենակ չի մնայ:

Հ. — Կօօպերացիան այլ ևս ի՞նչ բարոյական արժանիքներ ունի:

Պ. — Նա զարգացնում է ընտանեկան զգացմունքները մարդու մէջ:

Հ. — Ի՞նչպէս:

Պ. — Սովորաբար ոչ կօօպերատոր ամուսինը բոլորովին չի հետաքրքրւում տնտեսական հոգսերով: Այդ բոլորը նա թողնում է կնոջ հոգացողութեանը: Սրանից հետեւում է այն, որ չիմանալով տնտեսական այդ կարիքները, մարդը տրամադիր է մտածելու, որ իւր այնքան դժւարութեամբ աշխատած գումարները կիներ շռայլում է, չի տնտեսում և այլն և այլն:

Հ. — Դրանից ի՞նչ է հետեւում:

Պ. — Բանաւորի տանը յաճախ վէճեր են լինում այդ առթիւ, վերջապէս հայրը սկսում է խուսափել իւր օջախից, տան զլխաւորը սկսում է օղետուն դնալ և արբեցողութեամբ պարապել:

Հ. — Կօօպերացիան այս տխուր երևոյթներէ դէմ ի՞նչ միջոցներով կարող է կուել:

Պ. — Ամուսինը՝ տղամարդը, որ կօօպերատիւ միութեան անդամ է, վարժուած է հետաքրքրել տնտեսական կարիքներով: Նա ինքն է զնուծ կօօպերատիւի խանութը, կամ կնոջ ուղեկցութեամբ նա աշխտեղ սովորում է թէ ո՞րքան է նստում մի ընտանիք կերակրելը կամ ո՞րքան դժար է ապրել մի համեստ աշխատավարձով:

Հ. — Էլ ուրիշ ոչինչ:

Պ. — Կօօպերացիան զարգացնում է մարդու մէջ և շրջահայեցողութիւնը:

Հ. — Բացատրէք այդ:

Պ. — Այն բաները, որ կօօպերացիայի անդամ է, միութեան զործերի ընթացքից վարժուած է տնտեսութեան: Նա զուր տեղը իւր աշխատանքը չի վատնում և մտածում է իւր անձի և իւր ընտանիքի մասին:

Հ. — Դորանով վերջանում է:

Պ. — Ի հարկէ ո՛չ: Կօօպերատորն այն ժամանակ նպաստում է ինքնօգնութեան միութիւններ կազմելու՝ հիւանդութիւնների, անդործութեան, անկարութեան դէմ և այլն:

Հ. — Կօօպերատիւներն իրենք, ոչ մի նախադրուշական միջոցներ ձեռք չեն առնում հիւանդութիւնների դէպքում կամ նրանց խնամատարութեան ժամանակ:

Պ. — Դոյութիւն ունեն բազմաթիւ կօօպերատիւ

ընկերութիւններ, որոնք իրենց հիւանդ անդամներին ձրի դեղեր են տալիս և բժշկական խնամք տանում նրանց վրայ: Կան և աշակիւսիները, որոնք իրենց անդամի հիւանդութեան դէպքում, քանի նա անկարող է աշխատել, նրա ընտանիքին հաց են տալիս և սննդի համար անհրաժեշտ պէտքեր են մատակարարում:

Հ. — Իսկ կօօպերատորների կանայքն ու որդի՞քը:

Պ. — Որոշ թուով կօօպերատիւներ կազմակերպել են իրենց անդամների կանանց և երեխաների համար ևս բժշկական խնամատարութիւն և դեղեր են մատակարարել. այս բոլոր ծախքերը բաժանելով բոլոր անդամների վրայ՝ իւրաքանչիւրի վրայ հաշւելով շաբաթական մօտաւորապէս 5 սանտիմ:

Հ. — Սրանից ի՞նչ է հետևում:

Պ. — Սրա հետևանքն այն է լինում, որ չքաւորների մի ահագին թիւ, որոնք առաջ դիմում էին հասարակական բարեգործական հիմնարկութիւնների կամ մասնաւոր մարդկանց օգնութեան, այժմ կառավարւում են առանց այդ դրսի օգնութեան. դորա կարիքը չեն զգում այն օրւանից, երբ իրենց սեփական բժիշկին ու դեղատունն ունին, որ պահուած են կօօպերատիւ միութեան շնորհիւ:

Հ. — Դորանով բաների արժանապատուութիւնը բարձրացա՞մ:

Պ. — Շատ հասկանալի է. քանի որ բարեգործու-

թիւնը ստորացնում, նսեմացնում է այն մարդու արժանապատուութիւնը, որ զիմում է այդ միջոցին:

Հ. — Իսկ վաճառականները ապառիկ տալիս են իրենց սպառողներին, երբ նրանցից մէկն ու մէկը հիւանդանում է:

Պ. — Այո, սովորաբար տալիս են, բայց այդ շատ թանգ են արժեցնում նրանք բանւորին թէ նիւթական, թէ բարոյական տեսակէտից:

Հ. — Իսկ կօօպերատիւները ապառիկ տալիս են:

Պ. — Ո՛չ. միայն հազուադէպ բացառութիւնների ժամանակ և շատ լաւ է, որովհետեւ սովորաբար երբ ապրանքը ձեռք է բերւում ապառիկ, ապա մարդ տրամադրւում է աւելի հեշտութեամբ ծախսել այն և այդպիսով հեշտութեամբ խճճւում է պարտքերի մէջ և խանութպանի դերին դառնում *):

*) Կօօպերացիայի կանոնաւոր կառավարութեան համար անհրաժեշտ է միշտ ի նկատի ունենալ Բօչգեւեան սկզբունքները. — 1. Սպառողական ընկերութեան բոլոր անդամները հաւասար իրաւունքներ են վայելում և իւրաքանչիւրը միայն մի ձայնի իրաւունք ունի. 2. Ընկերութեան պայերը պէտք է բարձր գին չունենան, որպէսզի հասարակութեան ամենախեղճ խաւերն անգամ կարողանան մասնակցել (կարելի է նշանակել 50 կոպէից մինչև 3 կամ 5 ռուբլի և աւելի): 3. Ամեն մի անգամ սահմանակ թւով բաժիններ պէտք է ունենայ. 4. Առևտուրը պէտք է կատարւի միայն կանխիկ. 5. Ապրանքների գները պէտք է չափաւոր լինեն. 6. Օգուտը պէտք է բաժանւի ոչ թէ բաժինների համեմատ, այլ

Հ. — Կանխիկ փողով առևտուր անելը լաւ բան է:

Պ. — Ի հարկէ, քանի որ այն սպառողին ազատութիւն է տալիս և չի ստիպում նրան առանց այլևայլութեան ընդունել այնպիսի ապրանք, որոնց արժէքը սարսափելի բարձրացրած են լինում, իսկ որակը իջեցրած:

Հ. — Կրթական տեսակէտից կօօպերացիայի արդիւնքները որո՞նք են:

Պ. — Կօօպերացիան սպառողին ստիպում է մասնակցել խանութի կառավարութեանը, հետեւել դործի ընթացքին. նա վարժեցնում է սպառողին յաղթահարել շատ դժւարութիւնների, մի խօսքով նրան առևտրական և ֆինանսական որոշ վարդացումն է տալիս:

Հ. — Բոլորն ա՞յդ է:

Պ. — Կօօպերատիւ ընկերութիւնը սովորաբար իւր անդամների ժողովելու համար շէնք է ունենում: Այդ շէնքի մէջ կազմակերպւում են տօներ, զրոյցներ, որոնց ժամանակ կօօպերատորը դալիս է իւր ընտանիքով: Մտաւորական և բարոյական տեսակէտից այս երե-

սպառած ապրանքի քանակի համեմատ: 7. Ապրանքը պէտք է վաճառել ոչ միայն անդամներին, այլ և բոլոր ցանկացողներին և միատեսակ գնով:

Բացի այդ՝ պէտք է աշխատել սպառող ընկերութիւնների հաստատութիւններում աշխատանքը գնել օրինակելի հիմքերի վրայ:

ւոյթը նրա վրայ շատ բարերար ազդեցութիւն է անուծ:

Հ. — Կօօպերատիւները սահմանափակուած են միայն տօնական երեկոյթներ և զասախօսութիւններ կազմակերպելով:

Պ. — Ո՛չ. սովորաբար նրանք ունենում են իրենց անդամների և նրանց ընտանիքների համար գրադարաններ: Նրանք չնչին վճարով կազմակերպում են խմբական ճանապարհորդութիւններ, այս ճանապարհորդութիւնները նպաստում են աշխատավորների զարգացման և հեռու են պահում նրանց ստոր բաւականութիւններից:

Հ. — Այս բոլորից ի՞նչ եղբակացութեան էք գալիս:

Պ. — Իմ եղբակացութիւնը հեռեւեայն է, որ այն ամենը, որոնք հետաքրքրւում են ժողովրդի բարոյական և մտաւոր զարգացմամբ, պարտական են նպաստել կօօպերատիւ շարժման և աշխատել, որ այն բարգաւաճի:

ԶՈՐՐՈՐԳ ԳՍՍ

Կօօպերացիա կազմելու կանոնաւոր՝ օրինական ձևը:

Հ. — Ի՞նչ պէտք է անել կօօպերատիւ ընկերութիւն կազմելու համար:

Պ. — Օրէնքն ասում է. օրինական կերպով կօօպերատիւ ընկերութիւն կազմելու համար ամենապակասը հարկաւոր է 7 մարդու համաձայնութիւն:

Հ. — Յետո՞յ:

Պ. — Պէտք է որոշել ընկերութեան նպատակը, նրա գործունէութեան ձևը, ինչպէս և որոշել ընկերութեան դրամադլիսի minimum (ամենաուղ չափը) և այն վճարները, որ պէտք է անել ընկերութեան իւրաքանչիւր անդամ:

Հ. — Անդամներից արժէ՞ մեծ անդամավճար պահանջել:

Պ. — Բոլորովին ոչ: Միանգամայն բաւական են 10 կամ 25 ֆրանկանոց պաշերը (բաժին), մանաւանդ որ սպառողները ապրանքը պէտք է կանխիկ վճարով գնեն. այսպիսով ընկերութիւնը կարող է իւր գործունէութիւնը սկսել առանց մեծ դրամադլիսի, մանաւանդ եթէ հէնց սկզբից ուզում է զգուշութեամբ տանել գործը:

Հ. — Այս բոլորը հիմնողների համար. իսկ ի՞նչպէս պէտք է վարւին այն անդամները, որոնք

ապագայում կուղենան ընկերութեան մէջ մտնել:

Պ. — Ապագայում կօօպերացիայի մէջ մտնել ցանկացողներին աւելի մեծ աւանդադրամ չպէտք է պահանջել: Նրանք ևս պէտք է տան անփութան, որքան վնարել են ընկերութեան հիմնադիրները:

Հ. — Բայց այդ արդարացի՞ բան է. մանաւանդ երբ ընկերութիւնը մի քանի տարի գոյութիւն ունենալուց յետոյ, բաւական աչքի ընկնող առձեռն գումարի և գուքի տէր է դառնում:

Պ. — Այդ արդարացի է, քանի որ կօօպերատիւի յաջող առաջադիմութեան համար անհրաժեշտ է ոչ այնքան մեծ դրամադուլիս ունենալը, որքան շատ թւով սպառողներ:

Հ. — Բացատրէք այդ ինձ:

Պ. — Մեծ վաստակ ստանում են լաւ շրջանառութիւն ունեցող հաստատութիւնները և ոչ թէ մեծ դրամադուլիս ունեցողները:

Հ. — Ի՞նչպէս պէտք է բաժանւի վաստակը. բոտ դրամադուլիս, թէ հէնց սպառողների մէջ:

Պ. — Վաստակը պէտք է իսկապէս բաժանել սպառողների մէջ այն համեմատութեամբ, ինչ չափով նրանցից ամեն մէկը ապրանք է սպառել:

Հ. — Ինչո՞ւ:

Պ. — Որովհետեւ օգուտը կամ վաստակը ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ գների այն զանազանութիւնը,

որ ստացւել է կօօպերատիւի մէջ առարկան գնելու և վաճառելու ժամանակ. հետեւապէս և իւրաքանչիւր սպառող չեա կստանայ կօօպերատիւի մէջ իւր թողած յաւելումները:

Հ. — Ուրեմն պէ՞տք է խրախուսել, որ հնար եղածին չափ կօօպերատիւի մէջ շատ մարդ մտնի:

Պ. — Այո, որովհետեւ կօօպերատիւի խանութի բազմաթիւ սպառողները միայն կարող են նպաստել ընկերութեան բարգաւաճմանը:

Հ. — Ապրանքն ի՞նչ գնով պէտք է վաճառել:

Պ. — Պէտք է վաճառել տեղական շուկայում գոյութիւն ունեցող գներով:

Հ. — Ինչո՞ւ չվաճառել իսկական արժէքով:

Պ. — Շուկայի գներով վաճառելով հնարաւորութիւն կլինի տարեկան շրջանառութիւններից յետոյ սպառողներին խոշոր վաստակ տալու, որով աշխատաւորների ընտանիքներն առանց զղալի զրկանքի, աննկատելի կերպով կկարողանան փոքրիկ գումար տնտեսել:

Հ. — Պէտք է արդեօք ստացւած բոլոր վաստակը բաժանել սպառողների մէջ:

Պ. — Ոչ, ընդհակառակը պէտք է պահեստի դրամադուլիսը ժողովել և նրա եկամուտներով հիմնել հասարակական հաստատութիւններ, յօգուտ կօօպերատիւների բոլոր անդամների:

Հ. — Ի՞նչպէս պէտք է կառավարւի կօօպերատիւ ընկերութիւնը:

Պ. — Կօօպերատիւ ընկերութիւնը պէտք է կառավարւի գեմոկրատիական՝ ժողովրդական

հիմունքներով, այսինքն՝ բոլոր անդամներից բաղկացած՝ ընդհանուր ժողովը կարող է հիմնական հարցերը վճռել, խորհուրդ կամ յանձնաժողով ընտրել, նրան լիազորութիւն տալով ընկերութեան գործերը վարելու:

Հ. — Կօօպերացիայի բանւորների և ծառայողների կազմը իւր ներկայացուցիչը չպէ՞տք է ունենայ վարչական խորհրդի մէջ:

Պ. — Այդ խորհուրդն ամենից առաջ պէտք է կօօպերատորների ժողովի արտայայտութիւնը լինի. բայց արդարացի է, որ բանւորներն ու ծառայողներն ևս իրենց ներկայացուցիչն ունենան, որ հարկ եղած դէպքում պաշտպանէ նրանց շահերն ու իրաւունքը:

Հ. — Այս երեւոյթը չի՞ կարող վնասել գործի յաջող ընթացքին:

Պ. — Ոչ ի հարկէ այն պայմանով, որ բանւորներն ու ծառայողները մեծամասնութիւն չկազմեն և հասկանան դէպի հաստատութիւնն ունեցած իրենց պարտաւորութիւնները: Այս պայմանն անհրաժեշտ է, որ կօօպերատիւ ընկերութիւնը կարողանայ առաջդիմել և բարգաւաճել:

Հ. — Եղբակացութիւնը...

Պ. — Եղբակացութիւնն այն է, որ կօօպերատիւ ընկերութիւնը լայն պէտք է բաց լինի ամենի առաջ, և կառավարուի դեմոկրատիկ ոգով: Նրա գործունէութիւնը պէտք է խիստ վերաստուգութեան ենթարկել. նա պէտք է ունենայ գործունեայ և անձնւէր գործիչներ:

ՀԻՆԳԵՐՈՐԳԻ ԳԱՍ

Կօօպերացիայի ապագան:

Հ. — Կօօպերատիւ շարժումը մե՞ծ ապագայ ունի:

Պ. — Անտարակոյս: Ընդհանրացած կօօպերատիւ շարժումը կարող է միանգամայն վերակազմել հասարակութիւնը:

Հ. — Ի՞նչ մտքով:

Պ. — Առեւտուրի մէջ օգուտ ասած բանը ջնջելու տեսակէտից, ինչպէս և փաստօրէն կապիտալիստական կազմը խորտակելու մտքով:

Հ. — Կապիտալիզմի ոչնչացումից յետոյ կօօպերատիւ կազմի հիմունքը ո՞րը պէտք է լինի:

Պ. — Այդ արդէն կկոչւի սպառողի թաղաւորութիւն. ստորուկ և հարստահարւող սպառողը իւր ներկայ դրութիւնից դուրս կգայ և կդառնայ իշխանաւոր:

Հ. — Ի՞նչպէս:

Պ. — Հասարակական ամբողջ կազմը կձևակերպւի սպառողի շահերի տեսակէտից. սպառողը կդառնայ արդիւնաբերութեան տէր: Եւ որովհետեւ բոլոր մարդիկ էլ սպառող են, ապա ապագայ կօօպերատիւ կազմը իւր ձևով ամենքին ևս կգոհացնի:

Հ. — Յետոյ:

Պ. — Ապա, տեղական այսպիսի սպառող ընկերութիւնը կմիանայ տեղական այլ ընկերու-

Թիւնների հետ և բոլորը միասին մի դաշնակցութիւն կկազմեն մեծածախս (օպտով) առևտուր անելու համար:

Հ. — Յետոյ:

Պ. — Յետոյ այդ դաշնակցութիւնը կամ մեծածախս կօօպերատիւ խանութը, բոլոր միացած ընկերութիւնների համար անհրաժեշտ նիւթերը գնելու փոխարէն, ինքը կսկսի արդիւնաբերել, իրեն վերցնելով, կամ աւելի ճիշտ, իւր միացած ընկերութիւնների համար վերցնելով այն օգուտը, որ այժմ ստանում են գործարանատէրերն ու մասնաւոր արդիւնաբերողները:

Հ. — Այլ ևս ոչինչ:

Պ. — Ո՛հ, բոլոր ազգային կօօպերատիւ դաշնակցութիւններն ապագայում, իրենց հերթին կարող են միանալ՝ իրեր փոխանակելու համար և այսպիսով իրականացնել կօօպերացիայի արտաբերելու և սպառելու ամբողջ սխեման: Այս դէպքում սպառողի իշխանութիւնը միանգամայն ապահովւում է և նա դառնում է իսկական տէր: Նա դորանով վերջ կդնի եսական կազմին, որտեղ ամեն մէկն աշխատում է իւր մերձաւորին խաբել ու կողոպտել և ուրիշի հաշիւին հարստանալ:

Հ. — Այս բոլորը հիանալի, լաւ չափած ձևած է. բայց հնարաւոր բան է:

Պ. — Ինչո՞ւ է: Այժմ արդէն խոշոր դրամատէրերը մրցումը վերացնելու համար արտաբե-

րութիւնները կարգի դնող միութիւններ են կազմում: Նրանք մինչև անգամ միջազգային պայմանագրեր (տրէտաներ) են կնքում: Ինչո՞ւ համար չեն կարող նոյնն անել և մեծ ազգային կօօպերատիւ դաշնակցութիւնները:

Հ. — Այն, ինչ որ դուք գուշակում էք, այժմ գոյութիւն ունի, թէկուզ իւր սկզբնաւորութեան սաղմի մէջ:

Պ. — Անկասկած գոյութիւն ունի:

Հ. — Օրինակներ բերէք:

Պ. — Շատ տարիներից ի վեր արդէն անգլիական և շոտլանդական կօօպերատիւները միացել են օպտով ապրանք գնելու համար. յետոյ նրանք սկսեցին իրենք ապրանք պատրաստել, այդպիսով այժմ նրանք ունեն մրդի, կանաչեղէնի և կոնսերւների գործարաններ, կօօպերատիւ ջրաղացներ, ջուլհականոցներ, ոստայնանկութեան, կօշկեղէնի գործարաններ և այլն և այլն:

Հ. — Դրա նման օրինակներ էլի կան, թէ ոչ:

Պ. — Այո, այժմ ամեն, քիչ թէ շատ քաղաքակիրթ պետութեան մէջ ևս կան կօօպերատիւ, օպտով առևտուր անող խանութներ, ինչպէս Ֆրանսիայում, Շվեյցարիայում, Աւստրիայում, Գերմանիայում, Բելգիայում և մինչև իսկ Ռուսաստանում:

Հ. — Իսկ այդ օպտով խանութները բարդաւաճում են, յաջողութիւն ունի՞ն:

Պ. — Շատ յաջող, չնայած որ նրանք շատ ժա-

մանակ չէ ինչ բացել են, նրանց տարեկան շրջանառութիւնը հասնում է մէկ միլլիարդի:

Հ. — Ուրեմն նրանք կարեւոր նշանակութիւն ունեն:

Պ. — Ի հարկէ: Օրինակի համար համբուրգում դեռ 1894 թւին հիմնւած օպտով խանութը խիստ աչքի ընկնող տարեկան շրջանառութիւն ունի: Այսպէս նա անմիջական յարաբերութիւն ունի ամերիկական նաւթային տրէստի (միութեան) հետ, գերմանական շաքարի և սպիրտովաճառների միութիւնների հետ *), Մանչեստրում եղած կօօպերատիւ թէյի խանութի հետ, շէշցարական պանիր պատրաստող կօօպերատիւ միութիւնների հետ, գերմանական արդիւնաբերող կօօպերատիւ միութիւններից գնում է ծխախոտ, սիգար, ալիւր, զանազան (կօլբասեղէն) երէշկիք և այլն:

Հ. — Այս ձևով կարող է համաձայնութիւն հաստատուել ազգային կօօպերատիւ դաշնակցութիւնների (ֆեդերացիաների) մէջ:

Պ. — Այո՛. և այդպիսի համաձայնութիւնը ամենալաւ արդիւնքը կը տայ: Ի միջի այլոց պէտք է ասել, որ գործն արդէն յաջող ընթացք է

*) Օղեվաճառումն ստորացնում է կօօպերացիայի զաղափարը, ուստի մեր նոր բացելիք սպառող ընկերութիւնները պէտք է հեռու լինին այդ տեսակ ապրանքից:

ստանում Միջազգային կօօպերատիւ միութեան շնորհիւ:

Հ. — Այդպիսի մեծ արդիւնաբերող դաշնակցութիւն կազմելու համար խոշոր դրամազլխի պակասութիւն չի՞ դժացւի:

Պ. — Ո՛չ. կօօպերացիան հեշտացնում է տնտեսութիւնը, բացի այդ աշխատաւոր մասսաները խնայողական դրամարկղներում միլլիարդներ են ունենում, որ կարելի էր աւելի շահեցնել, եթէ գործածւէր կօօպերատիւ ձեռնարկութիւններում:

Հ. — Այդ կարելի՞ է անել:

Պ. — Ինչո՞ւ չէ. կամաց-կամաց մասսաները տնտեսական դաստիարակութիւն են ստանում և այն օրը, երբ նրանք կհասկանան իրենց խկական օգուտը, կօօպերացիաների շնորհիւ հնարաւոր կլինի հրաշքներ գործել:

Հ. — Սոցիալական բեֆորմների՝ բարեփոխութիւնների տեսակէտից ի՞նչ կարող է անել կօօպերացիան:

Պ. — Աշխատաւորների պահանջած բարեփոխութիւնների համար կօօպերատիւ սպառող միութիւնը կարող է ամենայաջող միջավայրը համարել:

Հ. — Ի՞նչպէս:

Պ. — Այդ բարեփոխութիւնները գործադրելով, շատ սոցիալական կօօպերատիւներ իրենց ընկերութիւններում կիրականացնեն ութթամեայ բանուորական օրը:

Հ. — Յետոյ:

Պ. — Յետոյ, նրանցում աշխատավարձը սովորականից աւելի է, նրանք ամեն տարի իրենց աշխատաւորներին 8—15 օրեայ արձակուրդ են տալիս, առանց ռոճիկից զրկելու, նրանք իրենց հիւանդ բանւորներին կամ ծառայողներին տալիս են կէս ռոճիկ, նրանց ապահովում են կենսութոշակով և այլն և այլն:

Հ. — Ի՞նչ է ապացուցում այդ:

Պ. — Այդ ապացուցում է այն, որ աշխատաւորների համար կարելի է, գոնէ նւագադոյն, բարեկեցիկ վիճակ ստեղծել, միևնոյն ժամանակ սպառողներին աժան գնով ապրանք մատակարարել: Այս ապացուցում է, որ եթէ կօօպերացիայի գաղափարն ընդհանրանայ, իւր սահմանների մէջ առնելով ամբողջ տնտեսական կեանքը, ապա չքաւորութիւնը կվերանայ և բոլորի կեանքի պայմանները կփոխեն դէպի լաւը, որ իւր հերթին նոր բարելաւութիւններ կստեղծի:

Հ. — Ուրեմն ընդհանրացած կօօպերացիան, լուրջ կերպով կարող է նպաստել գոյութիւն ունեցող հասարակական կազմի բարելաւութեան:

Պ. — Սնկասկած:

Հ. — Կարող ենք այդ կեանքի վերակազմութիւնն արագ կատարել:

Պ. — Եթէ ի նկատի առնենք քոյութիւն ունեցող կօօպերատիւ շարժման ոյժն ու զօրութիւնը, եթէ ի նկատի ունենանք, որ այդ շարժումը

միայն վերջին 25 տարւայ ընթացքում արդէն շատ ազդերի մէջ արմատ է բռնել, ապա հնարաւոր է եզրակացնել, որ դարձեալ մի բառորդ դար, և հասարակական կազմի մէջ հսկայական բարեփոխութիւն մտած կլինի, ի հարկէ եթէ այդ ուղղութեամբ ամեն տեղ յօդուտ կօօպերացիայի գաղափարների տեսական և դործնական պրօպոզանդ կմղուի:

Հ. — Կօօպերացիաներն ունե՞ն արդեօք իրենց երդեալ թշնամիները:

Պ. — Ունեն. բայց այդ հակառակորդներն օրէցօր թուլանում են: Նրանք իրենց գաղափարները քարոզում են միայն անապատներում:

Հ. — Օրինակներ բերէք:

Պ. — Բուրժուա տնտեսագէտները սկզբում սկսեցին քննադատել կօօպերացիայի սխտեմը, յատարարեցին, որ նա անզօր կլինի իւր գոյութիւնը շարունակել. իսկ այժմ նրանք հակառակն են խոստովանում:

Հ. — Բոլորը:

Պ. — Համարեա բոլորը, նոյն իսկ Լերուա-Բոլիէ, որ չաչունի է կապիտալիզմի իբր արտօնեալ պաշտպան:

Հ. — Ուրիշներն է՞լ կան:

Պ. — Այո: Այսպէս օրինակ կաթոլիկ շիօլայի տնտեսագէտներից մէկը Կլադիօ-Ժանէ դրում է, որ կօօպերացիան, «XIX-րդ դարի միակ և ամենաչաղ սոցիալական փորձն (էքսպերիմենտ) է»:

- Հ. — Իսկ վաճառականները կօօպերացիային հակառակ են:
- Պ. — Օ՛, նրանք հիանալի կերպով կարողացան կարգի դնել իրենց գործերը, կօօպերացիայի դէմ կռիւ յայտարարելով:
- Հ. — Ի՞նչ պէտք:
- Պ. — Հէնց այն պարզ պատճառով, որ նրանք իրենք իրար մէջ սկսեցին կօօպերացիոններ կազմել:
- Հ. — Ի՞նչ կօօպերացիոններ:
- Պ. — Հացաւաճառները, խօզէլիները միութիւն կազմեցին, որ միացած հաց արտադրեն: Նրանք սկսեցին խմոր հունցող մեքենաներ գործածել, կատարելագործած փուեր պատրաստել և այլն և այլն: Նրանք դադարեցին սովորական կերպով հաց պատրաստելու ծէից և դարձան այդպիսով միայն հաց վաճառողներ:
- Հ. — Նման օրինակներ այլևս չկան:
- Պ. — Կան և մինչև անգամ շատ բազմաթիւ: Տրակտիր պահողները միանում են կօօպերատիւ տրակտիր բանալու համար, օղեղործներն ու զինեղործները միանում են միացած ուժերով խմիչքներ պատրաստելու համար, բոկալէյնի առևտրականները միանում են ընդհանուր առևտրի համար և այլն և այլն *):

*) Առևտրականների միութեան դէմ, ի միջի այլոց, պէտք է միանան իրար հետ բոլոր սպառողական ընկերութիւնները. մեծ գործով ու մեծ առևտրով կարելի կլինի մրցել նրանց հետ:

- Հ. — Ուրեմն կօօպերացիան ամեն տեղ յաղթանակում է:
- Պ. — Կօօպերացիան ամեն տեղ, ամեն երկրում ևս կյաղթանակէր, եթէ այդ կառավարութիւնները կամենային:
- Հ. — Նրանք դրա համար ի՞նչ պէտք է անեն:
- Պ. — Եթէ կառավարութիւնները կօօպերացիայի միջոցով կամենային օգնել հասարակութեան կազմի բարեկարգութեանը, նրանք ճիշտ որ պէտք է աշխատէին այդ ուղղութեամբ, իրենց ամբողջ կարողութիւնը չխնայելով այդ մեծ զաղափարական գործի համար:
- Հ. — Ի՞նչ պէտք:
- Պ. — Ամենից առաջ նրանք պէտք է հետևէին Ֆրանսիայի օրինակին, որ զինւորական նախարարի ձեռնընկալութեամբ զօրանոցներում հիմնեց բազմաթիւ սպառող կօօպերացիաներ:
- Հ. — Եւ այդ յաջողութեամբ:
- Պ. — Հիանալի կերպով. հարիւր հազարաւոր շտաբ և օբեր օֆիցերներ, ունտեր օֆիցերներ և ֆրանսիական զինուորներ կան, որոնք զօրանոցներում հիմնաւոր կօօպերատիւ խմբերին մասնակցում են: Սովորական կեանքում ևս նրանք ի հարկէ ահադին դարկ պէտք է տան կօօպերատիւ շարժման:
- Հ. — Այլ ևս ուրիշ միջոց չկա՞յ պրոպոզանդի համար:
- Պ. — Կայ. ժողովրդական լուսաւորութեան նախարարը կարող էր տարրական դպրոցներում

բանալ կօօպերացիայի կուրսեր ուսուցիչների համար: Այդ ուսուցիչները պաշտօն ստանալով, իրենց համայնքներում և ծառայութեան տեղերում պէտք է աշխատեն տարածել կօօպերացիայի գաղափարը, և նպաստեն սպառող, արդիւնաբերող, վարկի, առևտրական, կաթնատնտեսական և այլն և այլն ընկերութիւններ հիմնելու:

Հ. — Եւ նրանից յետոյ ի՞նչ:

Պ. — Այն ժամանակ երկրի բոլոր համայնքներում ևս կօօպերատիւներ կազմելու համար այնքան երկար ժամանակ սպասելու կարիք չէր լինի: Այդ կօօպերատիւները միանալով կկազմեն դաշնակցութիւններ, և անմիջապէս հսկայական փոփոխութիւն կմտցնեն երկրի տնտեսական դրութեան մէջ:

Հ. — Այդ դէպքում ի՞նչ է բոլոր բարեմիտ մարդկանց պարտականութիւնը:

Պ. — Բոլոր բարեմիտ մարդկանց պարտաւորութիւնն է անմիջապէս կօօպերատիւ ընկերութեան անդամ դրել կամ այդպիսի ընկերութիւն կազմել. օգնել, որ տեղական ընկերութիւնը միանայ ազգային Դաշնակցական կօօպերատիւ միութեանը, իսկ ազգային Դաշնակցականը՝ միջազգային կօօպերատիւ միութեան:

Հ. — Նման կօօպերատիւ կազմակերպութեան վերջնական արդիւնքն ի՞նչ կլինի:

Պ. — Արդիւնքն այն կլինի, որ բոլորի համար կհանքը կաժանանայ և աւելորդ ու անօգուտ միջնորդները կվերանան: Դրամատէրերի դերն ու նրանց ստացած օգուտը կիջնի ամենանաղ չափի: Կատարեալ կօօպերացիան աշխարհին արդարութիւն, բախտաւորութիւն և համարձակութիւն կտայ:

Հ. — Այդ դէպքում դուք ի՞նչ պէտք է անէք:

Պ. — Ես, Հէնց այսօրեանից, առանց դադար առնելու պէտք է աշխատեմ նպաստելու, որ բարգաւաճի մեր կօօպերատիւ միութիւնը: Ես իմ դործակից ընկերների մէջ պէտք է տարածեմ այս բարեխոս գաղափարը: Ամեն ջանք պէտք է դործ գնեմ, որ կօօպերատիւ շարժումը աճի և այդպիսով բոլորին ևս պատիւ և բախտաւորութիւն բերի:

Հ. — Կօօպերացիայի համար պրոպոզանդի ամենալաւ ձևը ո՞րն է:

Պ. — Միջոցն այն է, որ այս և սրա նման այն գրքոյկները (բրօշիւները) տարածել, որոնց մէջ կօօպերացիայի գաղափարն է քարոզուում: Յետոյ պէտք է կարդալ և ուրիշներին ևս ստիպել կարդալ կօօպերատիւ ամսագրեր և շաբաթաթերթեր, յօդաձևեր և գրքեր, որոնց մէջ խօսուում է կօօպերատիւ մասին *):

*) Խորհուրդ ենք տալիս կարդալ թարգմանել կօօպերացիայի ամենալաւ ուսումնասիրողներից մէկի և մոլեռանդ պաշտպանի, պ. Տոտովանցի բոլոր գրքերը:

Հ. — Դուք այդ կանէք:

Պ. — Երդուում եմ, որ կանեմ. երդուում եմ, որովհետեւ այդ բանում շահագրգռւած եմ ես ինքս, իմ կինս, իմ երեխաներս և այն աշխատաւոր դասակարգը, որին ես պատկանում եմ:

ՄԻ ՔԱՆԻ ԽՕՍՔ

Այս գրքոյկին մեր կողմից մի քանի խօսք աւելացրինք:

Երկրի արդիւնաբերող ոյժերի առաջ քաշելը, ազգաբնակչութեան մասսաների մտաւոր և կրթական մակերևոյթի բարձրացնելը, նորա բարեկեցութիւնն ապահովելը, ահա այն հերթական հարցերը, որ պէտք է մեր ուշադրութիւնը գրաւեն. սրանք այնպիսի հարցեր են, որոնք արմատապէս կ'ընթացեն ու կ'բուժեն հասարակութիւնը:

Վերջին տարիները, ժողովրդի առանց այն էլ չլատւած ոյժերն աւելի քայքայւեցին և թուլացան: Մենք աւելի եռանդ և ճիգ պէտք է գործ դնենք ստեղծագործող ու շինարար գործունէութիւն սկսենք, որպէս զի կարողանանք վերականգնել մեր ունեցած կորուստը: Պէտք է բոլոր զիտակից ոյժերը միանան զիւղացիներին ու քաղաքացիներին կազմակերպելու համար:

Միայն ազգաբնակչութեան, մանաւանդ զիւղական, երկրադործ ազգաբնակչութեան բազմակողմանի ու խմորող գործունէութիւնը կարող է գրա-

ւական լինել երկրի ոյժերի բեղմնաւոր վերածնութեան:

Միւսնոյն տեղում ապրող բնակչութեան, դանազան խմբերի, տնտեսական շահերը ոչ միայն միանման չեն լինում, այլ և յանախ հակասում են իրար:

Միամտութիւն կլինէր սպասել, որ ժողովրդի որեւէ իշխող դասակարգ չօւղենայ օգտելի իւր ունեցած առանձնաշնորհումներից և իւր շահերը ղոհի յօգուտ ուրիշ դասակարգի շահերի:

Կեանքն ու դիտողութիւնը բաւական համոզեցուցիչ կերպով ապացուցանում են այն, որ դասակարգերն իշխում են իրար վրայ ոչ թէ իրենց թւական քանակութեամբ, այլ տնտեսական և կուլտուրական ուժով:

Մանր հողատէրերը և առհասարակ դիւղացիութիւնը, ինչպէս որ մեղանում է, ունին իրենց առանձնայատուկ տնտեսական պահանջները, որոնց բարեյաջող լուծումից է կախւած նրանց բարեկեցութիւնն ու հաստատութիւնը: Նրանք իրենց արդիւնաբերութեամբ միայն կարող են իրենց համար տնտեսական անկախութիւն ստեղծել:

Մանր գործատէրը, որ ապրում է միայն իւր սեփական ուժերով, անպայման ենթարկւում է և ստրկանում հսկայական դրամական ուժին՝ կապիտալին:

Հարկաւոր է դիտութեան յայն պաշար, նրբագոյցութիւն, ձեռներէցութիւն, փորձառութիւն, վերջապէս դրամագլուխ է պահանջւում, որպէս զի

յաջողութեան յուսով մարդ կարողանայ մրցութեան մէջ մտնել:

Այդ պատճառով, այն մանր հողատէրը, որ ծղտում է իւր տնտեսական անկախութիւնն ապահովել, որ չի ցանկանում խոշոր և ձեռներէց դրամատիրոջ հլու հարկատուն դառնալ, պէտք է զինւի ժամանակակից բոլոր կատարելագործւած միջոցներով, որոնցով օժտւած են բոլոր տնտեսութիւնները:

Ամեն մէկի համար առանձին, այս անհասունելի բան է: Գոյութեան ընդհանուր կռիւի յաղթանակն ապահովող ոյժը, որով բնորոշւում է աշխատաւորների ներկայ տնտեսական դրութիւնը, կարելի է գտնել միմիայն միութեան մէջ:

Այսպիսի կապող գործօն կարող է լինել զեմստուն, մանր զեմստույական միութիւնը, եթէ միայն նրանց ղեկը լինի մանր աշխատաւոր դիւղացիութեան ձեռքին:

Միայն այս ղեպքում աշխատաւոր մասսաների տնտեսապէս միանալու խնդիրը կարելի էր թողնել զեմստույական կաղմակերպութիւններին *): Բայց մեղանում դեռ զեմստու անգամ չկայ: Իսկ Ռուսաստանում գոյութիւն ունեցող զեմստուն իւր սահմանափակ իրաւունքներով հազիւ թէ կարողանայ կուլակների դէմ կռւել: Ինչպէս վարկի, այն-

*) «Ձանգ» շաբաթաթերթի № 1 «Զրոյցներ զեմստույի մասին» և մեր գիրքը «Ժողով. առողջապահութիւն»:

պէս և փոխարինութեան շրջանում մանր աշխատաւորական արդիւնաբերութիւնը համաշխարհային շուկայի հետ կապւած է ամբողջ մի շարք միջնորդներով ու ձեռնարկողներով:

Հէնց այդ միջնորդների շնորհիւ ևս նա հարստահարւում է, նա կորցնում է իւր անկախութիւնը: Ուրիշ խօսքով մանր տնտեսութիւնների հարստահարութեամբ ապրում է գիւղական մի ամբողջ դասակարգ՝ կուլակներ, միջնորդներ, վաճառականներ և այլն:

Նրանց գոյութիւնն ամենասերտ կերպով կապւած է հէնց մանր տնտեսութեան ենթարկւող ու ստորացող դերի հետ:

Օգուտը աւելանում է հէնց նրանով, որ այդ բոլոր աւելւորդ միջնորդները վերանում են մէջ տեղից, իսկ ապրանքի փոխարինութիւնը կատարւում է ամենախելօք և կանոնաւոր հիմունքներով:

Այսպիսով ձեռք բերւած խնայողութիւնը կաւելացնի տնտեսութեան եկամուտը:

Այդ պատճառով ինքնուրոյն մանր աշխատաւորի շահերը միանգամայն հակասում են նրա շուրջը վիտող միջնորդների շահերին:

Մինչդեռ այդ դասակարգը իւր սոցիալական ազդեցութեամբ, իւր զարգացմամբ և ձեռներէցութեամբ յանախ շատ բարձր է լինում կանգնած տեղական աշխատաւոր դասակարգից:

Պարզ է, որ այդ աշխատաւոր գիւղացիութիւնը նրանից ոչ մի օգնութիւն սպասել չի կարող իւր տնտեսական գրութիւնը բարձրացնելու և

վերացնելու համար իւր միջից վաշխառութիւնն ու միջնորդներին:

Մեր ապագայ դեմստւոն շատ բան կաբող է անել, եթէ նրա վարչութեան մէջ իշխող դեր կատարեն աշխատաւոր տարրերը, պէտք է պատրաստւել և այդ զեմսաւօյական գործունէութեան համար:

Տեղական ինքնավարութեան մէջ, որպէսզի կարողանայ աշխատաւոր դասակարգը իշխող տեղ գրաւել, անհրաժեշտ է, որ նա մտաւորապէս և կուլտուրապէս բարձրանայ ու որոշ հասարակական դիրք ստեղծի իւր համար: Իսկ մինչև այդ, ինքնօգնութիւնն ու փոխադարձ օգնութիւնը, այսինքն կօօպերացիան, գիւղացիութեան համար, նրա տնտեսական գրութիւնը բարձրացնելու ամենայարմար միջոցն է:

Կօօպերացիան իւր էութեամբ իսկապէս մի դպրոց է, որտեղ մասսաները վարժւում են հասարակական գործեր կատարելու:

Թէ կօօպերացիան ինչ մեծ նշանակութիւն ունի գիւղական տնտեսութեան համար, ամենևին ապացուցութեան կարիք չունի: Արեւմուտքում, յատկապէս Դանիայում նրա տւած արդիւնքը ակնյայտնի է. այդ աղքատ երկիրը կարճ ժամանակում կօօպերացիայի շնորհիւ հարստացաւ, և կուլտուրապէս բարձրացաւ:

Որպէս զի կօօպերացիան չաջողութիւն ունենայ, հարկաւոր է, որ այն ձեռնարկող մարդիկ հասկանան իրենց սեփական օգուտը: Կօօպերացիան

Թուլացնում է անհատական ծեռներէցութեան ոգին
և զարգացնում է հասարակական շահի զարգացումը:

Աշխատաւոր զիւղացիութիւնը, ներկայ ը-
պէս, դէպի երջանիկ ապագան տանող ճանա-
պարհը կարող է գտնել միայն ինքնագործունէու-
թեամբ, փոխադարձ օգնութեամբ և միութեամբ:

Կօօպերացիաները միշտ և ամեն տեղ սկսել և
բարգաւաճել են հասարակութեան զիտակից տար-
րերի միաժ պրօպագանդայի շնորհիւ. միայն հար-
կաւոր է կազմակերպւել:

Թող «Բարեգործ. Ընկ.», «Կուլտուրական
Միութիւնն» ու «Տնայնագործութեան Վարչու-
թիւնը» երեք-չորս շաբաթեայ տեսական և գործ-
նական դասընթացներ հիմնեն կօօպերացիայի վե-
րաբերեալ — սա ևս նոր տիպի մի դպրոց է, սա
հասարակական մի դպրոց կլինի:

Կօօպերացիայի յաջողութեան նպաստելը, այդ
ընկերութիւնների գործունէութեան աչքի ընկնող
երևոյթներից մէկը պէտք է լինի:

Դասընթացներից դատ, պէտք է հիմնել զիւ-
ղական կօօպերացիաներին օգնող «կոմիտէտ», որի
նպատակը պէտք է լինի օգնել զիւղական կօօպե-
րատիւններին ինչպէս խորհուրդներով, այնպէս և
աշխատել նոր կօօպերացիաներ հիմնել զիւղերում
ու քաղաքներում:

Կօօպերացիան կուսակցութիւն չէ ճանաչում:
Այն բոլորը, որոնք աշխատանքի կողմնակից են,
նրանք այս մասի մէջ ցանկալի գործիչներ են:

Այդ պատճառով վերին աստիճանի ցանկալի

կլինէր, եթէ գաւառներում աշխատաւոր զիւղա-
ցիութեան ինքնագործունէութեան և տնտեսական
ինքնօգնութեան համակրող երիտասարդութիւնը
միանար և մի միութիւն կազմէր առանց կուսակ-
ցութեան խտրութեան:

Նման միութիւնների նպատակը պէտք է լինի,
իրենց կարողութիւնը ներածին չափ, պրօպագանդ
մղել և զիւղացիութեան մէջ աշխատաւորների մի
ամբողջական կօօպերացիա կազմել:

Կասկած չկայ, որ կօօպերացիայի զարգացումը
զիւղերում շատ արագ և լայն չափերով կտարած-
ւէր, եթէ մենք ունենայինք զիւղատնտեսներ կամ
զիւղատնտեսական կրթութեամբ ուսուցիչներ:

Մեր առաջ դրուած է մի շատ լուրջ և կա-
րեւոր հարց՝ այդ զիւղատնտեսական ուսուցչական
սեմինարիայի հարցն է:

Այդպիսի սեմինարիան անհրաժեշտ է, որտե-
ղից զիւղատնտեսական կրթութիւն ստացած ու-
սուցիչներ դուրս կգան մեր տարրական, ծխական
և միջնակարգ դպրոցների համար:

Մարգարէ չպէտք է լինել գուշակելու համար,
որ մեզանում, ինչպէս քաղաքներում այնպէս և
զիւղերում կօօպերացիան բոլորովին այլ զոյն կու-
նենայ, քան ստացել է այն, արեւմուտքում. նա զգա-
լի կերպով կթուլացնի մանր առևտուրը և ժողո-
վրդին կվարժեցնի աւելի ուշագիւր լինել դէպի
զիւղատնտեսական և առհասարակ տեխնիկական
գիտութիւնները, որ աւելի նպաստաւոր կլինի մեզ
համար:

Կօօպերացիայի մասին խօսելիս մենք զլիաւորապէս ի նկատի ունենք զիւղը, որովհետեւ մեզանում զիւղացիութեան հարցի առաջ անպայման թուլանում, նսեմանում է բանւորական հարցը:

Կապիտալի և աշխատանքի մէջ եղած յարաբերութիւնը զիւղում պարզ կերպով որոշում է երկրի անտեսական զարգացման աստիճանը. նա միեւնոյն ժամանակ որոշում է և կեանքի քաղաքական-հասարակական դրութիւնը:

Ձանազան երկրներում այդ յարաբերութիւնները տարբեր ձևով են լինում:

Օրինակի համար, Գերմանիայում և Շւէյցարիայում երկու հոսանքներն ևս միանգամայն տարբեր ուղղութեամբ են դնում և եթէ երբ և իցէ նրանք մօտենում են իրար, այդ աւելի շուտ լինում է մի տեսակ թշնամական մերձեցում՝ քան բարեկամական:

Շւէյցարիայում քաղաքների սպառողներն իրենց կօօպերացիաներով ձգտում են աժան գնով ձեռք բերել միս, կաթ, իւղ, իսկ զիւղացիներն իրենց կօօպերացիաներով ամեն կերպ աշխատում են չիշեալ նիւթերի գները բարձրացնել:

Իտալիայում բոլորովին այլ բան ենք տեսնում. այստեղ քաղաքացիների և զիւղացիների կօօպերացիաները գնում են ձեռք-ձեռքի տուած՝ համերաշխ:

Քաղաքներում գոյութիւն ունեցող սպառողների միութիւններն իրենց ճիւղերն ունին զիւղերում, և հէնց այդ զիւղերի բաժանմունքները իրենց զիւղացի անդամների համար ներկայանում են

միաժամանակ և իբրեւ ապրանք սպառելու (վաճառելու) տեղեր:

Քաղաքներում գոյութիւն ունեցող ժողովրդական բանկերը դործում են և զիւղերում:

Առանձին, աւելի խոշոր կօօպերացիաներ քաղաքի և զիւղի շահերը միացնում են իրենց դործունէութեամբ. որ զլիաւորն է, զիւղական և քաղաքի կօօպերացիաները միանում են և մէկ ընդհանուր ընկերութիւն կազմում:

Այս երեւոյթն ապացուցանում է, որ այստեղ շահերի հակառակութիւն չկայ:

Գիւղացին ու բանւորը, զիւղացի և քաղաքացի աշխատաւորը մեզանում հարազատ եղբայրներ են. նրանց շահերը կարելի է միայն արեւստական կերպով բաժանել իրարից:

Ի պատիւ բանւորների պէտք է շեշտել, որ Բագլի բանւորներն իրենց հայրենի զիւղերում նպաստում են դպրոցների բարգաւաճման և հասարակական շտեմարաններ հիմնելու գործին:

Մենք հաւատում ենք, որ մեր կօօպերացիան մի զօրեղ միջոց կլինի քաղաքներում և զիւղերում աշխատաւորներին ի մի ձուլելու համար: Նարկաւոր է միայն, որ կօօպերացիայի բոլոր գործիչները զիտակցաբար ձգտեն ընդհանուր միութեան և ընդհանուրի շահերով համակաւած լինին, անուշադիր թողնելով առանձին խմբերի դժուծ ու եսասէր սողոսկումները:

Տնտեսական շահերի միութեան ձգտման ժամանակ պէտք է վառել այն լուսաւոր ու թարմ

զիտակցութեամբ, որ բոլոր երկրներէ, ամեն տե-
սակի աշխատաւորներէ շահերն ևս միատեսակ են,
Բաժանիր, որ տիրես — ասում է խաւարի և
բռնութեան դարաւոր փորձը, միացիր և յաղթա-
նակիր, ասում է կօօպերատորին կեանքը՝ ամեն-
օրեայ փորձը:

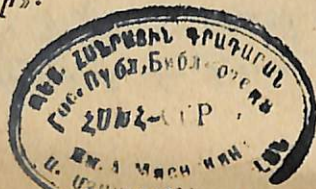
Թող կօօպերացիան լայն ծաւալւի. նա մեր
թմրած — մեռած կեանքի համար լուսոյ մի աղ-
բիւր կդառնայ:

Ժամանակակից կեանքի բնորոշ երևոյթներէց
մէկն է կօօպերացիայի այդ լայն չափերով տարած-
ւելը. և կամաւոր միութիւնների այդ հոսանքը
ամենազօրեղ զէնքն է ներկայ մարդկութեան հա-
մար նրա գոյութեան կռիւ մէջ:

Առհասարակ լայն ասպարէզ է բացւում
մանր երկրագործ աշխատաւորների համար: Թող
նրանք իրենց գործունէութիւնն սկսեն սպառողա-
կան խանութներով, որի հետ զուգընթացաբար
հիմնեն վարկի ընկերութիւններ և շուլֆականոցներ:

Սպառողներ, միացէք. ձեր ձեռքն առէք ապ-
րանքի փոխանակութիւնն, ապա և նրա արդիւ-
նաբերութիւնը: Առաջին քայլերը ծանր կլինեն.
նպատակին մի անդամից չի կարելի հասնել, բայց
որքան զիտակցաբար և կանոնաւոր գործէք, այն-
քան աւելի շուտ կհասնէք նրան և արմատն աւելի
հիմնաւոր կլինի:

Զմոռանա՛նք «Մէկը բոլորի համար, բոլորը
մէկի համար»:

ԲԺ. Ա. Բ.

14. Կարիք և բարեգործութիւն	15 Կ.
15. Ժառանգականութիւն և դաստիարակութիւն	15 »
16. Մանկավարժական համառօտ զրոյցներ	15 »
17. Մարմնամարզութիւն (25 պատկերով)	20 »
18. Առողջապահական նուէր նորատի կանանց	20 »
19. Կինը և տղամարդը	15 »
20. Վերաբուժական հիւանդութիւն և օպերացիա	5 »
21. Ինչ է կաշու հիւանդութիւնը	15 »
22. Երիտասարդութիւն և ծերութիւն	15 »
23. Առողջ ու հիւանդ երեխայի ոգին	20 »
24. Ուղեղի սիֆիլիսը (գլխի և ողնաշարի)	20 »
25. Սոսմորսի կատարը	20 »
26. Քուէն և երագ (մի պատկերով)	25 »
Մեծագիր պատկեր «Քուէն և երագ» առանձին	10 »
27. Գործարան թէ երկրագործութիւն	15 »
28. Սնապաշտութիւն ու կախարդութիւն	20 »
29. Մտերմական խորհրդ. պատանիներին (շնանիզմ)	20 »
30. Գոյութեան կռիւ	20 »
31. Ռուդըլֆ Վերխով	25 »
32. Սէր և խանդ (մի պատկերով)	20 »
33. Անառակութիւն և պոռնկութիւն	20 »
34. Նուէր հայ զինւորին	20 »
35. Նուէր հայ վարժապետին (դպրոցական առող- ջապահութիւն)	20 »
36. Նուէր հայ դպրոցականին (Մեր օրերը)	10 »
37. Ութժամայ բանուորական օր (մի պատկ.)	10 »
38. Ժողովրդական առողջապահութիւն (հիւանդա- ցում և մահացութիւն)	10 »
39. Երկու խօսք զիւղացուն	10 »
40. Սով (մի պատկերով)	10 »
41. Դաբաղ	10 »
42. Գիւղատնտեսական ընկերութիւն	10 »
43. Սպառողի հաւատամբը	10 »

Պահեստը գտնուում է՝ Ս. Պետերբուրգի, Շուշկին
Սայկին փող. 4

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0205454

ПУШКИНСКАЯ СКОРОПЕЧАТНЯ
С. Петербургъ, Лештуковъ пер. 4

9122 Е 10 члн.